

il·lusió s'entesti a atorgar-li els atributs del que és perpetu, del que és lliure dels deterioraments que l'acció del temps i dels humans –dels altres humans, en el cas de la identitat personal– provoca. Ja fa temps que l'antropologia ha deslegitimada les previsions de substantivitat de què s'inverteix qualsevol idiosincràsia, de reconèixer-la com a joc d'empalmaments i desempalmaments, incert nus entre instàncies, irreals en si, introbables cada una d'elles per separat. Negat el seu dret a la reificació, tota identitat –també la personal– s'acaba reduint a un efecte òptic, una entitat espectral que no pot ser representada, ja que no és altra cosa que la seva representació, superfície sense fons, reverberació d'una realitat essencial que no existeix, ni ha existit, ni existiria si no fos per les seves periòdiques escenificacions, com les que, en el nostre cas i per al terreny del que és individual, implica tota autobiografia.

Aleshores, el llibre funciona com una espècie de compendi de com els individus fan balanç de la seva existència i s'ubiquen diacrònicament en relació amb els altres i amb el món. El resultat és una autoinvenció, un constructe per definició artificial, les característiques de congruència i linealitat del qual només poden correspondre al camp de la ficció. Per demostrar-ho, Joan Prat convoca una extensa nòmina de personatges que van investir la seva pròpia història d'una coherència i una intel·ligibilitat que la vida real mai no va estar disposada a concedir-los. I amb tots ells recorrem un camí exuberant en el qual ens anem trobant, una a una, amb la imatge que van voler donar i donar-se de si mateixos: Barthes, el Lute, Charlon Heston, Rigoberta Menchú, Ernesto Cardenal, Sartre, el Vaquilla, Duras, Genet, Darwin, Anna Franck, Leiris..., i molts altres que van tenir la delicadesa d'anar-se'n deixant oblidades les seves memòries. **Manuel Delgado**

Kwame Anthony Appiah *La ética de la identidad*

Katz
Buenos Aires, 2007
401 pàgines

Cosmopolitismo. La ética en un mundo de extraños

Katz
Buenos Aires, 2007
242 pàgines

L'autor d'aquests llibres és fill d'un ghanès i una anglesa. De nen va viure uns quants anys a Ghana i després es va traslladar als Estats Units, on actualment és professor de la Universitat de Princeton. Dels seus textos es dedueix que ha viatjat per mig món, intentant informar-se sobre els costums, la història, la llengua i la gent dels pobles que ha visitat. Així mateix, es mou còmodament entre els clàssics grecs i romans i en gran part de la tradició literària i filosòfica occidental del passat i del present, i segueix amb interès les informacions actuals sobre el món que ens envolta. Podem suposar que, si li preguntéssim de quin país és o en què consisteix la

seva identitat, respondria prolíxament: esmentaria el lloc on va néixer, el lloc de naixement dels seus pares, el color de seva pell, les seves diverses llengües maternes, la seva inclinació sexual, els estudis que ha fet, el lloc on va passar l'adolescència, els seus ancestres i, fins i tot, les preferències que té com a espectador de gestes esportives. De fet, res que la majoria de nosaltres no ens veuríem obligats a fer si haguéssim de donar una resposta satisfactòria i cabal a la pregunta sobre qui o què som. Els qui, en canvi, es defineixen en termes de puresa cultural i al·ludeixen a una identitat forjada en una tradició tancada, no presten prou atenció al caràcter moralment divers i històricament contingent del que anomenen la "seva" cultura. La contaminació, segons Appiah, és la regla, el patró al qual obeeix la imatge que tenim de nosaltres mateixos. La famosa citació de Terenci "*homo sum: humani nihil a me alienum puto*" (sóc humà i res humà no m'és aliè) explicita el credo cosmopolita. Tanmateix, el vincle amb la resta dels humans, segons Appiah, és tan imaginari com el que ens uneix a la nostra pròpia cultura, però això "no equival a declarar que algun dels dos és irreal: ambdós constitueixen uns dels vincles més reals que posseïm" (*Cosmopolitismo*, 182). Optar pel cosmopolitisme és una decisió ètica. Però no perquè sigui més coherent amb la regla d'or que ens imposa no voler per als altres el que no volem per a nosaltres. L'argument d'Appiah sobre això ocupa tot el llibre i no és pas fàcil de sintetitzar-ho, ja que, més que una teoria, el seu llibre és un esforç per il·lustrar, mitjançant innumerables històries particulars, les debilitats de les teories que pretenen oferir solucions a la mà. No ofereix receptes ni arguments definitius sobre els avantatges morals del cosmopolitisme, no redueix la complexitat a esquemes maniqueus; és per això que val més que s'abstinguin de llegir-lo

“Appiah defensa un cosmopolitisme arrelat que reconeix l'existència de les nostres fidelitats locals sense perdre de vista la nostra pertinença comuna a allò humà”.

els qui busquin un manual per a ments benpensants i socialdemòcrates *comme il faut*.

En la línia de les anàlisis de l'anomenada globalització a càrrec de Jürgen Habermas, parteix del *factum* de la diversitat. La diversitat no és tant un fet desitjable com una cosa que, com s'acostuma a dir avui dia, ha arribat per quedar-se. La diversitat és constitutiva del nostre món fàctic i del nostre món normatiu; és per això que l'anàlisi de la globalització tendeix a contenir un registre descriptiu i un altre de prescriptiu: facticitat i validesa. Segons Ulrich Beck, el cosmopolitisme i la cosmopolitització són fets de la nostra modernitat; és a dir, podem reconstruir l'adequació a la diversitat en els termes d'una expansió coherent dels nostres principis ètics. En aquest context, Appiah afirma que no es pot girar l'esquena a la hibridació cultural, ja que és constitutiva del nostre passat, present i futur. Cal adaptar-se, i fer-ho no és més que estendre les nostres fidelitats i actuar en conseqüència. No consisteix a abraçar les creences dels altres com si fossin les nostres, com vol certa visió caricaturesca del multiculturalisme. La meta no és el mestissatge necessàriament. De fet, la meta ja és aquí, i del que es tracta és d'explicitar les bases normatives sobre les quals assumir les obligacions cosmopolites.

El principi normatiu que anima l'afany d'Appiah es posa de manifest en aquesta declaració: "Cadascuna de les persones que coneixem i en les quals podem influir és algú davant de qui tenim responsabilitats: dir això no és més que afirmar la idea de moralitat pròpiament dita" (*Cosmopolitismo*, 15). A aquesta noció Appiah hi afegeix dos aspectes: "Tenim obligacions que s'estenen més enllà d'aquells amb els quals ens uneixen llaços de parentiu, o fins i tot els llaços més formals de la ciutadania compartida", i cal "prendre seriosament el valor, no solament de la

vida humana, sinó també de les vides humanes particulars, cosa que implica interessar-nos en les pràctiques i creences que els atorguen significat" (18). D'això es dedueix que podem aprendre molt de les diferències entre nosaltres. El missatge no difereix gens ni mica del discurs políticament correcte del respecte a la diferència per la diferència mateixa. Això no obstant, Appiah destaca les dificultats d'harmonitzar aquests dos principis.

El que defensa és un "cosmopolitisme parcial" o arrelat que no accepta ni les parcialitats del nacionalisme ni la intransigència del cosmopolitisme incondicional; és a dir, que reconeix l'existència de les nostres fidelitats locals sense perdre de vista la nostra pertinença comuna a allò humà i les exigències que se'n deriven.

L'ideal cosmopolita té a veure amb els altres. Com ens hem de trobar amb l'altre? Per exemple, si defensem el dret del musulmà d'anar a la Meca, no és perquè compartim els seus motius per fer-ho, sinó perquè creiem que les persones han de seguir els dictats de la seva consciència i perquè volem veure la nostra consciència fora dels vaivens dels poderosos. Aquesta no és pas la raó per la qual els musulmans van a la Meca, però no cal compartir les seves raons per reconèixer el seu dret a pelegrinar. Amb aquesta forma de respecte no n'hi ha prou per abandonar les pròpies creences i substituir-les per les dels estranys; més aviat és una forma de tolerància que al·ludeix als drets de les persones quan no es comparteixen els motius que addueixen per actuar com ho fan.

El cosmopolitisme parcial que defensa Appiah es distingeix de l'universalisme en el fet que, si bé creu que els vocabularis de les diferents cultures se superposen prou perquè puguem iniciar-hi conversacions, no podem arribar a acords igual com si disposéssim del mateix vocabulari. La tesi és encara més radical, ja que l'autor sosté

que ni tan sols en el marc d'una mateixa cultura és possible arribar a acords sobre el llenguatge valoratiu, ja que aquest llenguatge és essencialment controvertit i, per tant, el seu significat ha de ser determinat en tots els casos a partir de discussions mai definitives entre els usuaris del llenguatge. En aquestes discussions s'han de donar raons, i en fer-ho no podem evitar universalitzar, ja que hi ha una audiència, la dels nostres possibles interlocutors o oients que no necessàriament comparteixen la nostra cosmovisió, davant la qual ens hem de justificar d'una manera o d'una altra. Però per resoldre les desavinences profundes no n'hi ha prou amb bones raons. Com que, en definitiva, es tracta de qüestions pràctiques en les quals no és tan important arribar a un acord sobre els principis que guien les nostres respectives accions com assolir una forma de coexistència no violenta, el que compta és el que fem. Això s'aprecia en les diverses justificacions que els ciutadans d'una mateixa societat poden oferir dels principis constitucionals. No tots els que accepten aquests principis estan d'acord sobre la seva justificació. Podem arribar a un acord sobre *què* hem de fer sense que sigui necessari estar d'acord en *per què* hem de fer-ho. Els canvis de pràctiques en les societats són el resultat de modificacions dels hàbits que només de manera retrospectiva són raonats. La raó no és, doncs, l'instrument que ens permet entendre'ns en les conversacions amb els que pensen d'una manera diferent de nosaltres. Les conversacions serveixen únicament per posar de manifest les discrepàncies profundes entre nosaltres. El que en última instància propicia els canvis socials i modifica les pràctiques són els hàbits i el fet que "les persones s'acostumen les unes a les altres" (*Cosmopolitismo*, 124).

Aquestes qüestions que Appiah il·lustra amb profusió d'exemples a

Cosmopolitisme són analitzades amb més rigor filosòfic a *La ética de la identidad*. Aquest ambiciós llibre, que de segur que serà objecte de discussió acadèmica els pròxims anys, desenvolupa els fonaments normatius del cosmopolitisme en una argumentació que beu del liberalisme de John Stuart Mill. L'harmonització del principi d'autonomia de les persones amb les pràctiques institucionalment promogudes, és a dir, el paper de l'Estat en relació amb les identitats, és una de les reflexions que guien l'argument del llibre. En contra del que es podria esperar, el seu caire no és ni comunitarista ni multiculturalista. Es tracta, en els seus termes, d'un pluralisme tou no exempt de cert pragmatisme; és a dir, més atent a les pràctiques que a les idees; al que fem i no a per què ho fem o hauríem de fer-ho. **Daniel Gamper**

Iñaki Esteban
El efecto Guggenheim. Del espacio basura al ornamento

Anagrama
Barcelona, 2007
165 pàgines

Bilbao, pont de la Salve, una data indeterminada de l'any 1983. A la pantalla veiem dos adolescents xerrant en unes escales del gran pont que s'alça damunt la ria de Bilbao. Quan, en un moment donat, s'aixequen i comencen a caminar en direcció a l'eixample de la ciutat, la càmera ens mostra a la dreta un enorme espai industrial semiabandonat, amb un aire lúgubre. Es tracta, sens dubte, d'un d'aquells espais escombraria, segons la denominació suggerida per l'arquitecte Rem Koolhaas.

Bilbao, pont de la Salve, una data indeterminada de l'any 1999. A la mateixa localització de l'escena anterior, però caminant en direcció contrària, ara veiem Pierce Brosnan (com a cinquè James Bond), el qual, després de saltar per la finestra d'un apartament abans que el detingui un grup de policies amb boines vermelles, es confon amb els vianants allunyant-se de l'eixample de la ciutat: al costat seu ara veiem la silueta en titani d'un edifici incon-

fusible, que ha aparegut com si es tractés d'una nau espacial. Un pastís metàl·lic immens, com a ornament postindustrial perfecte per a una ciutat en transformació.

En tot cas, no hi ha dubte que els protagonistes de tots dos films (*El pico*, d'Eloy de la Iglesia, i *The World Is Not Enough*, de Michael Apted), tot i que es dirigeixen en direccions oposades per la mateixa vorera del pont, no es trobaran mai.

Bilbao, 1 de novembre de 2007, dia de Tots Sants. Una cua enorme de gent baixa per les escales que donen accés a l'entrada de l'edifici que, d'alguna manera, ha esdevingut un dels emblemes de l'era de la globalització. En aquests dies en què se celebra el desè aniversari de l'obertura del Museu Guggenheim Bilbao, aquest, a més, ha tingut la iniciativa d'obrir les portes gratuïtament, per primera vegada, amb ocasió de celebrar-ho. El fet que a causa d'això el visitant hagi d'enfrontar-se amb exposicions que poden resultar-li una mica alienes, com la que repassa 300 anys de creació artística nord-americana o la que mostra el treball de dotze creadors bascos contemporanis, és el menys rellevant: en aquests temps definits per sociòlegs com Scott Lash a partir de conceptes com el d'"operacionalitat" està demostrat que el que menys importa és el contingut dels missatges i que el més important és el fet mateix de comunicar-se, de sentir-se "connectat". Potser consisteix en això, si més no en part, una de les funcions de l'ornament, que, segons el filòsof i periodista bilbaí Iñaki Esteban, caracteritza més bé que cap altra l'èxit del Museu Guggenheim Bilbao. I és que, basant-se fonamentalment en l'actualització d'arguments presos de Siegfried Krakauer i fent-los polemitzar amb altres d'Adolf Loos, aquest és el paradigma fonamental que Esteban utilitza per analitzar l'impacte d'aquesta obra arquitectònica que ha portat